

**DAM OLISH VA SPORT TURIZMINI KENGAYTIRISH NUQTAI NAZARIDAN KASBIY JISMONIY
TARBIYA TA‘LIMIGA PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK TALABLAR****Abdullayev Rustamjon Abduvaliyevich**

Qo‘qon Davlat pedagogika instituti

Annatsiya. Maqolada Bugungi kunda jismoniy tarbiya va sport sohasida kasbiy ta‘limni rivojlantirishning muhim xususiyatlaridan biri yoritilgan. Xususan, ta‘limning shaxsga yo‘naltirilgan, kompleks xususiyatiga yo‘naltirilgan pedagogik texnologiyalar, jismoniy tarbiya, sport, sayyohlik va rekreatsion faoliyat sohasidagi kasbiy kompetentsiyani oshirish vositalariga talab yuqori bo‘lib qolmoqda.

Kalit so‘zlar. jismoniy tarbiya, sport, ta‘lim, shaxs, pedagogik texnologiyalar, kasbiy kompetentsiya.

Yu.D.Jeleznyak, G.N.Ponomarev (2000) ta‘kidlashicha, kelajakdagi jismoniy tarbiya xodimlarining kasbiy tayyorgarligini modernizatsiya qilish ta‘lim mazmunining jamiyatning yangi ijtimoiy talablariga, shaxsning tez o‘zgarib turadigan ehtiyojlariga, mehnat bozorida yuqori raqobat sharoitlariga mos kelmasligi bilan bog‘liq.

Zamonaviy bitiruvchi kasbiy bilimlar, shaxsiy fazilatlar, shuningdek, jumladan umumiy madaniy, umumiy kasbiy tayyorgarlik, murabbiylik va rekreatsion faoliyat shaklida kasbiy tayyorgarlik, shuningdek tashkiliy, boshqaruv va ilmiy-tadqiqot faoliyatni o‘z ichiga olgan ko‘nikmalar majmuasiga ega bo‘lishi kerak.

Ta‘limning kompetentsiyalarni shakllantirishga yo‘naltirilganligi didaktik va psixologik sharoitlarni yaratishni o‘z ichiga oladi, bunda talaba nafaqat intellektual va kognitiv faoliyatni, balki shaxsiy ijtimoiy pozitsiyani ham ko‘rsatishi mumkin.

SHu bilan birga, M. V. Voytenko (2009) ta‘kidlaganidek, sport universiteti talabalari uchun an’anaviy o‘quv dasturi ushbu kompetentsiyalarni yetarli darajada qamrab olmaydi, turizmning turli turlari xavfsizligini ta‘minlash talablariga javob bermaydi, xususan: speleoturizm; o‘quvchilarning dam olish, sog‘lomlashtirish, sanatoriy-kurort yo‘nalishi, jismoniy tarbiyasida faol foydalaniladigan turizmning ekstremal turlari haqida, shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalar, maktab o‘quvchilari, talabalar uchun turistik faoliyatga tayyorlashning interfaol usullari mavjud emas; ommaviy foydalanish uchun sport turizmining usullari yetarli darajada moslashtirilmagan (S.V. Рыльский, 2012; S. Yu. N. Fedotov, 2008).

Bu jamiyat jismoniy tarbiya universitetlari bitiruvchilarining ijtimoiy harakatchanligining tubdan yangi darajasini, ularning ta‘lim muassasalari, fitness markazlari, sport maktablari, tijorat tashkilotlari, sport turlari bo‘yicha federatsiyalar, sayyohlik tashkilotlari, davolash markazlarida kasbiy faoliyatga tayyorligini talab qiladigan jamiyatdir (E. O. Ribakova, T. N. SHutova, 2015).

V. I. Baydenko (2001, 2002) fikriga ko‘ra, oliy ta‘limni tubdan qayta baholash xalqarolashtirish, institutsionalizatsiya, jamiyatlarni birlashtirish, madaniy yaqinlashish, maqsadlar va qadriyatlar jamoasiga qaratilgan. Bunday strategiyani amalga oshirishga misol Boloniya modeli bo‘lib, u umumevropa ta‘lim makonida ustunlik qiladi. Boloniya modelining amaliy yo‘naltirilgan kontseptsiyasi kompetentsiyaga asoslangan paradigmaga asoslanadi (O. A.

Bulavenko, 2005; L. S. Grebnev, 2004; Yu. S. Давыдов, 2004; S. Ivanov, 2004), uning preferentsiyalari talabaga yo‘naltirilgan o‘quv tizimi, ya‘ni natijatsentrizm; umumevropa makonida ta‘lim sifatini yaxshilash mezonlari, standartlari va tamoyillaridan iborat.

Ta‘lim muhitining mavjudligi uchun yangi sharoitlar, ta‘lim mazmunini yangilash, o‘qitishning innovatsion shakllari va usullari, bilim sifatiga tobora ortib borayotgan talablar, darsni tashkil etish shakllarining murakkablashishi, shu jumladan sport va sog‘lomlashtirish turizmi elementlari bilan jismoniy tarbiya darsi, kasbiy malakani oshirish va bo‘ljak o‘qituvchining kasbiy faoliyatni amalga oshirishga tayyorligini shakllantirish. An‘anaviy ta‘limga intizomiy ta‘lim modeli xosdir (V. P. Bepalko, 1996; Va. A. Zimnyaya, 2001; Yu. A. Konarjevskiy, 1996; V. S. Lazarev, 2000; N. V. Konoplina, 2000), bu talabalarning o‘quv jarayoniga sust jalb etilishi, o‘qitishning sust motivatsiyasi, talabalarning shaxsiy javobgarligining past darajasi bilan tavsiflanadi. Ta‘limning dominant tarkibiy qismi kognitiv rivojlanishdir, shaxsiy rivojlanishga bo‘lgan ehtiyoj kam amalga oshiriladi. O‘quv jarayonini tashkil etishning an‘anaviy shakllari asosan talabalarda bilimlarni egallash va saqlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi va kommunikativ, refleksiv va baholash ko‘nikmalarini rivojlantirishga hissa qo‘shmaydi.

Oliy ma‘lumot - bu tizimli bilim va faoliyat ko‘nikmalarining umumiylikini o‘zlashtirish natijasidir, bu mutaxassisga madaniyat, fan va texnika yutuqlaridan ijodiy foydalanish va rivojlantirish orqali tadqiqot va amaliy muammolarni mustaqil va mas‘uliyat bilan hal qilishga imkon beradi. Oliy ta‘limning o‘ziga xos xususiyati ta‘lim va ilmiy faoliyatning bevosita o‘zaro ta‘siri, bitiruvchilarning ijtimoiy-fuqarolik tayyorgarligi (V. A. Slastenin, 1998).

Zamonaviy universitet ta‘limining maqsadi (O. M. Kuleba, 2012; V. K. Kuznetsova, 2012) mustaqillikni, ijodiy tashabbusni, kelajakdagi xodimning ijtimoiy javobgarligini tarbiyalashdan, shuningdek, talabaning o‘zi uchun ta‘lim sifati uchun javobgarlik ko‘rinishidagi ta‘lim natijalariga yondashuvni qayta ko‘rib chiqishdan, shuningdek, maksimal bilim olish istagini rivojlantirishga yordam berish, ularni olish va to‘ldirish qobiliyatidan iboratdir.

SHu nuqtai nazardan, ta‘limning eng muhim ijtimoiy vazifasi ijtimoiy talablarga javob beradigan shaxsni shakllantirishdir. SHaxsiyat zamonaviy fanda ijtimoiy rivojlanish hodisasi, ong va o‘z - o‘zini anglashga ega bo‘lgan o‘ziga xos tirik odam sifatida qaraladi, shuning uchun shaxs inson ontogenezi jarayonida shakllanadigan doimiy o‘zaro ta‘sir qiluvchi xususiyatlar, munosabatlar va harakatlarning o‘z-o‘zini tartibga soluvchi dinamik funktsional tizimidir. SHaxsning tuzilishi insonning barcha psixologik xususiyatlarini va uning tanasining barcha morfofizologik xususiyatlarini o‘z ichiga oladi. SHaxsning rivojlanishi faoliyatda, muhim kasbiy muammolarni hal qilish jarayonida sodir bo‘ladi (S. L. Rubinshteyn, 2004), shuning uchun kelajakdagi jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining shaxsiy tayyorgarligi ehtimolli murakkab yoki favqulodda vaziyatni yengishga tayyorgarlik ko‘rish, hissiy-ixtiyoriy barqarorlikni oshirish, mavjud vaziyatni to‘g‘ri tushunish va baholash va unda harakat qilish qobiliyatidan iborat.

Xulosa. Sport va sog‘lomlashtirish turizmi bo‘yicha kompetentsiyalarni yaratishda o‘quv faoliyatining tashqi va ichki motivlarini hisobga olish kerak, shuning uchun ichki motivatsiya bilan o‘rganilayotgan mavzu bilan bog‘liq kognitiv qiziqish asos bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alekseeva, O. V. Профессионально - деятельностный подход в процессе подготовки студентов по спортивно-оздоровительному туризму / O. V. Alekseeva // Спортивный туризм на современном этапе: состояние, проблемы и перспективы: материалы IV Всероссийской научно-практической конференции 19 апреля 2009 г. - Ufa: BGPU, - 2009. - 142 с.
2. Аналитическая записка. Состояние и проблемы туризма в Российской Федерации Под ред. М. В. Бирякова и В. И. Никифорова. - SPb. Nevskiy Fond. 2004. - 82 с.
3. Arxipova, I. A. Luchshie testy samodiagnostiki lichnosti starsheklassnikov i studentov. Psixologicheskii praktikum. - SPb. : Nauka i texnika, 2009. - 288 с.
4. Axulkova, A. I. Texnologii formirovaniya professionalnoy kompetentnosti budущix prepodavateley pedagogicheskogo kolledja: dis. .kand. ped. nauk 13.00.08 Anastasiya Ivanovna Axulkova. - Orel, 2004. -197 s.
5. Rustam Abdullaev, [11.03.2024 10:48]
6. Abduvalievich, Abdullaev Rustamjon. "NECESSARY FORMATION OF COMPLEX COMPETENCE SAFETY OF TOURIST SERVICES DURING THE DEVELOPMENT OF A STRUCTURAL-FUNCTIONAL MODEL." Science and Innovation 2.2 (2023): 261-264.
7. Rustam Abdullaev, [11.03.2024 10:48]
8. Abdullaev, R. "BASES OF SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL SUPPORT OF THE PROCESS OF FORMATION OF SPECIAL TOURIST KNOWLEDGE, ABILITIES AND SKILLS." Science and innovation 2.B3 (2023): 122-123.
9. Rustam Abdullaev, [11.03.2024 10:48]
10. Abdullayev, Rustam. "The Process Of Quality Education-As A Mechanical Combination Of Teaching And Learning Processes." Procedia of Social Sciences and Humanities 4 (2022): 57-59.
11. Rustam Abdullaev, [11.03.2024 10:48] Abdullayev, Rustam. "INDICATORS OF CRITERIA FOR EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF FORENSIC SUPPORT FOR THE INSPECTION OF THE SCENE." ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В СОВРЕМЕННОЙ НАУКЕ. 2022.
12. Rustam Abdullaev, [11.03.2024 10:48]
13. Abduvaliyevich, Abdullayev Rustamjon. "TURIZM VA UNING XAVFSIZLIGI SOHASIDA UMUMIY MADANIY, UMUMIY KASBIY VA KASBIY KOMPETENTSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O‘QITISH YONDASHUVLARINING TAVSIFI." INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION 2.14 (2023): 343-348.
14. Rustam Abdullaev, [11.03.2024 10:48]
15. Абдуллаев, Рустам Абдувалиевич. "Таълим Тизимида Инновацион Технологиялардан Фойдаланишнинг Аҳамияти." Miasto Przyszłości 29 (2022): 338-340.
16. Rustam Abdullaev, [11.03.2024 10:48]
17. Абдуллаев, Рустам Абдувалиевич. "Ҳозирги Давр Ёшлар Тарбиясига Инновацион Ёндошув." Miasto Przyszłości 29 (2022): 351-354.
18. Rustam Abdullaev, [11.03.2024 10:48]

19. Abduvaliyevich, Abdullayev Rustamjon. "SPORT VA SOG‘LOMLASHTIRISH TURIZM MISOLIDA." INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM 3.27 (2023): 534-540.
20. Toxirjon, U. (2024). PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA O‘RTASIDAGI O‘ZARO TA‘SIRNI O‘RGANISH. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 22-27.
21. В статье представлена информация о роли педагогики и психологии в повышении качества и эффективности образования, формировании зрелого поколения. Данное научное исследование исследует решающую роль симбиотических взаимоотношений педагогики и психологии в . (2024). YANGI O‘ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(2), 5-12.
<https://nuzjournals.uz/index.php/yoiit/article/view/79>
22. Умаров Тохиржон. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ПРЕДСТАВИТЕЛЯМИ РАЗНЫХ РЕЛИГИЙ. *Yosh Tadqiqotchi Jurnali*, 3(2), 18-25. Retrieved from <https://2ndsun.uz/index.php/yt/article/view/655>
23. Умаров, Т. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИГРУШЕК НА ДЕТСКУЮ ПСИХОЛОГИЮ. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 18-21.